

AKI TULÉLTE EZT A KORT

Amit a szeretetről tanítanak,
Érvényes a gáz erejére.
A csapját elcsavarják,
Az étel megfő, az élet kialszik.

A sütőbe tett fejet dauervíz
Borította tegnap délután.
Csak egy próba volt, friss
Frizurával nem szokás meghalni.

A fej kivétetett, helyére
Tepsiben csirkehúst toltak.
Az áldozat névtelen marad,
A szeretet pedig valójában
Az ige szófajába tartozik.

Bán Zoltán András

KESERŰ (II)

17

Ma végre leültem megírni ezt az egészet, kitöltöttem egy pohárka vodkát, és eszembe jutott, hogy régen azért nem ittam írás közben. Vagy ivás, vagy írás, mondta valaki, és igaza volt. De most már mindegy. Vége a játéknak, ahogy a kétfilmekben mondják. Lebuktál, öreg. Lebuktam. Az előző rendszerben beszerveztek, ebben meg lebuktattak. Ennyi.

Megírom még nekik a sztorimat, aztán annyi. Megírom a „memoárjaimat”, ahogy ti mondanátok. Azon a kifinomult kis nyelveteken, basszátok meg. Az első mondat már megvan: „Egy szar vagyok.” Hát ez nem fog nektek tetszeni. Na, ez nem fog nekik tetszeni. Nem lesztek vele boldogok. Mert ti megbocsátottatok nekem. Mert ők megbocsátottak nekem. Vagyis: már aki megbocsátott. De aki megbocsátott, éppen az, aki az úgynevezett barátom volt, vagy legalábbis a mentorom, a műveim első támogatója. Miatta lettem író. Bassza meg. A „Szenátor” miatt. (Ezt a gúnynevet adták neki az ávósok, és sajnos később én is rákaptam erre.) Ő aztán nagyon megkegyelmezett, annyira, hogy levegőt sem kapok tőle. Nagyon odarakta magát a kegyelemben. Nagyvonalúságában fulladozom. És olyan tekintélye volt, hogy ennek örömeire mások is megbocsátottak. Legalábbis ideiglenesen. Mert azok szemében, akik megbocsátottak, én nem lehetek szar. Mert ha szar lennék, akkor ők is szarok lennének, ők, akik támogattak

akkor, és támogatnak most is, és akkor ők nem lehetnek szarok, ők nem tévedhettek ekkorát, ez nem megengedhető. Mert akkor hol maradna a katarzis. Plusz: a rendszer volt szar, és ezért mindenki fölmenthető, aki nem szolgálta közvetlenül. De nem baj, akkor is megírom. Eleget írtam nekik. Mostantól magamnak írok.

Megírom az egészet, de közben nem tudom, mi ez az egész. Megírom, ami volt, de közben úgy érzem, nincs is múltam. Nincsenek memoárjaim, fiúk, pedig mennyire szeretnék. Nálam nincs „Gyónás”. Minden jelen időben van. Hogy tudnék kiszállni az örökös jelenből? Rontás van rajtam.

18

Buta voltam és vagyok, műveletlen, ezért nem megy. Ezt folyton éreztem közöttük, ezt éreztem folyton, állandóan. Hogy nem olvastam a megfelelő nagyokat, az akkori és mindenkori ászokat. Csak úgy röpködtek a nevek, a századát se ismertem, nemhogy a tizedét, és aztán otthon kellett őket megfejteni, utánanézni a neveknek, az utalásoknak, de azt se tudtam, hogy kell helyesen leírni ezeket a neveket, szóval nem is tudtam rendesen utánanézni a neveknek. És akkor még internet sem volt. A könyvtárban meg néha kiröhögtek, amikor érdeklődtem. Pedig még a jelentésekhez is kellett volna. A nevek és az internet is. Bár Kemenczés elvtárs szarta le. Neki csak az anyag kellett, lehetőleg minél nagyobb mennyiségben. „Menjen oda, és aztán írjon le mindent. Elvégre író vagy mi a bánatos lófasz! Minél több legyen, nem érdekel, mi a lényeg. Engem is oldalra fizetnek, mint magát, Keserűkém.”

19

Ma már nem fizetnek oldalra. Már sehogy se fizetnek. Nem tudnak fizetni, nem vagyok piacképes. Munkanélküli lettem. A gyárban már évekkel ezelőtt nyugdíjaztak – azóta már a gyár is leállt. Akkor még nem bántam, nagyon ment a szekér, tévéjáték, film, minden, azt hittem, a nyugdíj mellett vidáman megélek az irodalomból. De aztán gyorsan kiderült, hogy nemcsak a melósok nem kellene, hanem a róluk szóló irodalom se kell.

Aztán lebuktam, és anyyi.

De alig is írok valamit. Még ha akarnának, se tudnának fizetni. Nincs mire. Nem küldök semmit, nem írok semmit. Régebben szólt a telefon állandóan. „Mikor küldi Solyom úr a tárcát? Ferikém, csak a te novelládra várunk, ki van hagyva neki a hely. Feri, akkor küldöm a levonatot, majd nézd át, de szerintem teljesen rendben van.” Most elfelejtettek. Mintha a lebukásom után már nem lennék ugyanaz az író, aki előtte voltam. Most hirtelen rosszabb író lettem? Ezt nem hihetem. A mondatok ugyanazok maradtak, mint régen. A témák is. Minden megmaradt. Nem lettem rosszabb író, csak hiteltele-nebb. Régen mindent elhittek nekem, ma nem hisznek el semmit. Nem hitték el a forgatókönyvemet sem, amit az ügyemről írtam. „Ez amolyan BM-es romantika, Ferikém”, mondta a könyvkiadó vezetője, „tiszta operett”. A filmgyárban csak kiröhögtek: „ebben jobb az amcsik, öreg, ne próbálkozz ezzel”. A Szenátornak, akivel még egy ideig jóban voltam, fölajánlottam a honorárium egy részét. Ő már nem röhögött. Egyszerűen megvetett. „Ezzel a szarral nem váltod meg magad. Ez csöpögős, nyálas szirup. Előbb a katarzis, öreg, aztán a biznisz.” Ezt mondta. Nekem meg ezt kellett volna mondanom: „Rendben. De a te katarzisdod nem az enyém.” Ezt kellett volna mondanom. De nem mondtam, mert akkor nem jutott eszembe. Helyette szó nélkül lettettem a kagylót. Nem biztos, hogy igazam volt. De ez akkor nem jutott eszembe.

20

Lassan két hete ülök itt, előbb a papír előtt, most a gép előtt, alig mentem utcára. Decemberben járunk, már aki. Mert van, aki nem jár. Ha néha kinézek ennek a második emeleti panelborzalomnak az ablakán, a leeresztett redőny résein, látom, ahogy alkonyatkor erre megy a tolókkocsis Pista, egykor nagyvállalkozó, milliomos, ma lábatlan hulladék. Pista, akkor még lábasan, az adósságok elől a vonat alá ugrott, de peches volt, megúsza. Bár a széke elektromos, szaknévén, mint folyton hangoztatja a kocsmában, „elektromos kültéri kerekesszék”. Nagyra van ezzel a járgánnyal. Ezüst tréningmackóban feszít benne a nyálkás, kátyús út közepén. Néha persze beborul az évek óta hasfelmetezett munkagödörbe, és onnan még a fényvisszaverős csodagépe se szabadítja ki. Jól jön viszont ilyenkor a vészkiáltás a kormány mellett. A vészkiáltás csengőhangja: *We are the world*. Megérkezik a sógora meg a húga, kihúzzák az árokból, adnak neki két kemény kokit, aztán vissza a családi házba, ahol már minden az övék.

A szemközti házban a szomszédom még jár, bár olykor fellökik a disznók, melyeket nagy számban tart. Híres állatbarát és megveszekedett Fradi-drukker; ahogy most elnézem a redőny résein át, szinte meghat, amint széles mozdulatokkal eledelt szór a köréje gyűlő macskáknak, kutyáknak. Kutya, macska, nyúl, galamb, neki egyre megy, és társaságában az állatok se marják egymást. Vannak szárnyasai is. Néha elkiáltja magát: „Zöld sasok!” Fején honfoglalás kori nemezkalap, mellényén trianonos jelvény és két német vaskereszt, utóbbiak alighanem az ócskapiacról. „Cigánymentes övezet” – ez áll a háza falára festve. Alatta rovásírással ugyanez, de ezt senki nem tudja elolvasni, nyilván ő sem, egy erre járó vándorbolond festette föl neki. Régi törzshelyén, a „Zárt osztály”-on állandóan ezzel húzzák, beszélnek neki: „Sok van a rovásodon, Gyuszi!” De csak mosolyog. Talán tudja, hogy az idő neki dolgozik. Reggel láttam, hogy már felállította kertjében a karácsonyfát. Tényleg, hamarosan karácsony.

21

Rohadékok. Az úgynevezett kollégák. Öt éve, amikor lebuktam, teleírták a sajtót. Jól van, lebuktam, annyi. De ezeknek még más is kell. Az egyiknek az kell, hogy tegyek bűnvallomást, mondjak el mindent, részletesen, írjam meg az egészet, aztán akasszam föl magam, de tényleg, ne csak képletesen. „Menjen az emberek közé, és mondjon el mindent!” Írta Dosztojevszkij. Idézte egy cikkében valami tetű. A másik meg azt mondja, áldozat vagyok, én vagyok az áldozat, nem azok, akiket beköptem, én vagyok a rendszer áldozata, azoké, akik mosogatórongyot csináltak belőlem. (És tessék, ez is Dosztojevszkij idézte, úgy látszik, ilyenkor ő a legnépszerűbb magyar szerző.) Ezek is azt akarják, hogy írjak, írjam meg az egészet, részletesen, tegyek bűnvallomást, de gyónásom vádirat legyen a régi rendszer ellen, süvöltő szél a hazugság erdejében, tisztító vihar. „Tisztító vihar”, ezt felírom. Tisztító vihar, na, ez jó, gurítsunk csak erre egy pohárkával! Mindenki rohadt, de ezek még rohadtabbak, mert nem engedik, hogy a magam módján, a magam ízlése szerint bűnhődjek. Régen sem akartak mást. Ezek következtetések, becsületükre legyen mondva. Azt akarták, hogy azt írjam, ami nekik tetszik, ami az ő magasabb érdekeiket szolgálja. Írjak a fekete vonatokról, írjak az ingázókról, írjak a gyárról, ahol élek, írjak a megnyomorított munkásokról, írjak a még jobban megnyomorított cigányról, beszéljek helyettük, mert ezek meg se tudnak szó-

lalni. Most meg a besúgók nevében írok, azok helyett, akiket beszerveztek, de hallgatnak. Példám legyen messze mutató, és legyen egyben a régi rendszer leleplezése. Legyek forradalmi viharhadára az ügynökügy képviselőjének és rendezésének. Vagyis táncoljak megint az ő akaratuk szerint. És szolgáltassam ki magam teljes mértékben valami nagyobb, nálam, a csekély személyemnél sokkal fontosabb ügy, egyfajta történelmi tett érdekében. Vagyis legyek az előtáncos egy lelki sztriptízbárban. Lehetséges ennél aljabb követelés?

És ostobább vagy perverzebb sem igen lehetséges, mert minél többet tépelődöm, annál jobban érzem, hogy esetem nem nagyszabású, nem tragikus, nem démonikus, hanem száználmasan banális, tökéletesen köznapi és lehenyélően kisszerű. Látom ilyenkor magam, a pitiáner spiclit, a középszerű író, a sunnyogó melóst, a felkapaszkodott művezetőt, később diszpécst, és Dosztojevskij helyett is elszégyellem magam.

22

De hogyan kötelezhetnek arra, hogy meztelenül lépjek a nyilvánosság elé? Hogyan követelhetik, hogy feltárjam magam a nyilvánosság előtt, hogy vadidegenek előtt valljak a legbensőbb titkaimról? Hogyan követelhetik ezt tőlem, egyáltalán bármelyik embertől? És éppen tőlem, aki olyan szemérmes voltam, hogy gyerekkoromban a strandon vagy később az Elba partján sem mertem levenni a zoknit a lábamról, és annyira szégyelltem magam, hogy a gyárban a zuhanyozás a legnagyobb kínokkal járt, és hiába próbáltam trükközni és kivárni, amíg mindenki lemosakszik, mert addigra meg elfogyott a meleg víz. De nekik ez kellene, hogy ezt is leírjam, hogy még a bőrömet is levessem, hogy belássanak a lelkembe. Hát nem ismernek?

Még ha csak rólam lenne szó! De nem. Mert hogyan követelhetik meg tőlem, hogyan várhatják el, hogy írjak másokról is, hogy leleplezzek másokat, hiszen nem egyedül voltam ebben a történetben? Hiszen Kemenczés zászlósnak meg a híresen szép feleségének is megvan a maga sorsa; Bordán alesnek, az állítólagos zsidó, szinte teljesen elmebeteg Sebestyénnek is megvan a maga története, megvan a maga igaza, amit én nem mondhatok el helyettük. A pinabubus Csiszár helyett sem beszélhetek. Szinte hallom, ahogy kórusban kántálják: „Hát éppen ez a lényeg! Csak azt kell tenned, amit eddig tettél! Beszélj mások helyett, olyanok helyett, akik különféle okokból nem tudnak, nem képesek beszélni!” De hogyan lenne ez lehetséges? Az senkinek nem fordul meg a fejében, hogy ezek az emberek esetleg nem akarják, hogy beszéljek helyettük. Lehet, hogy ők nem akarnak beszélni, és arra sem vágnak, hogy képviseljem őket a beszéddel. Lehet, hogy ebben a történetben a hallgatás ér a legtöbbet, hogy az a legbeszédesebb. Hogy a hallgatás az egyetlen lehetőség. Az egyetlen kiút.

De ebben az országban kinek van elég önfegyelme a hallgatáshoz? Az emlékiratok arra tanítottak, hogy szinte senkinek. Kinek van türelme, hogy megvárja, amíg elsimulnak a háborgó hullámok, pontosabban: amíg elül a vihar a biliben? Nagyon tetszett, amit a hozzám hasonlóan lebukott híres kritikus nyilatkozott négy mondatban, hogy csak ő tartozik magának elszámolással, és erről többet nem mond. Azt gondoltam, lám, nekem nem volt ehhez erőm, nyílt levelet írkáltam, interjúkat adtam (amelyekben persze nem mondtam semmit, vagyis hazudtam voltaképpen), szétfecsegttem a hallgatásomat. De neki sem volt aztán türelme, a hiúság őt is elkapta, mert kurtaságában is rengeteget mondó közleménye után alig telt el fél év, és máris a bestsellerlisták élére

tört az összegyűjtött hangulatjelentéseit tartalmazó kötete. Amiről neves írók írtak kritikát, kifejtve, hogy bár a jelentések indítéka többnyire és vitathatatlanul aljas, de ennél átfogóbb, pontosabb és árnyaltabb képet még senki nem festett a szocialista idők színháztörténetéről! És ekkor már meg is volt a katarzis, pontosabban a felmentés, mert ilyenkor derül ki egy villanás alatt, hogy nem a katarzis a lényeg, hanem a felmentés. Ez a színházi kritikus kétségkívül a csoport része volt, és a csoport a lebukása után megadta neki a visszatérés lehetőségét. Visszafogadtuk az elbitangolt, a tékozló fiút, aki az övék volt, test a testükből, kétségtelenül. De én soha nem voltam az övék. Én nem voltam a csoport tagja, járhattam bármennyit is a házibulikra, talán zsidónak kellett volna lennem, hiszen még Sebestyén őrnagy (vagy százados?) is zsidó volt, ha ugyan nem csak hazudta, hogy bepalizzon. Vagy felkeltse maga iránt az érdeklődést. (Persze a kettő végeredményben azonos.)

És aztán jöttek olyanok is, akik abból űztek ipart, hogy őket megfigyelték, hogy őket besúgták, hogy őket üldözték. Csak úgy áradt a besúgottak emlékeinek sora barátaikról, akik beköpték őket. (De hát nem ez a normális? Ugyan ki köpte volna be őket, ha nem a barátaik?) És akadtak olyanok is, a legundorítóbbak, akik nem a maguk, hanem teszem azt, apjuk vagy egyéb családtagjuk nevében szégyenkeztek, jöttek elő azok, akik magukra vették szeretteik bűneit, és ebben az alakban tanúsítottak reggeltől estig tartó bűntudatot. Az egyikük, valami országos politikus, odáig ment, hogy lemondott a képviselői mandátumáról, mert kiderült, hogy a nagyapja vagy kije a szerveknek dolgozott. (Mi sem természetesebb, hogy a pártja nem fogadta el lemondását.) A másik, a nemzetközi hírű író meg egyenesen szív alakú kis könnycseppeket kért a szedőtől az új könyvébe, hogy ezekkel jelezze, amikor elérzékenyült, a levéltárban olvasva az apja több évtizedes fedett munkáját dokumentáló jelentéseket. Mi sem normálisabb, hogy gondosan kiszedett könnyeiért megkapta a német antikváriusok nagydíját vagy mi a szart. Húszezer euró.

Önmaga nevében senki sem beszélt, ellenben ipari mennyiségben zokogott az apja-anya bűneiért. Ami persze csak kisebb fokú katarzist hozott az irodalmi világban. Több kellett, mert a színházi kritikus cinikus vallomása nem volt elég, az apák miatt kiszedett kis könny alakú szívcsseppeket (vagy szív alakú könnycseppeket) hullatni nem volt elég, ráadásul tőle és a hozzá hasonló rangú szerzőktől még ennyit sem vártak, hiszen ő maga ártatlan volt. Nagy katarziszra vágyott és vágyik most is mindenki, valami nagy Hatalmas Lelepleződésre, valódi, nem nyomdai módon előállított könnyekre, melyeket nem egy fantom, hanem maga Júdás termel ki rettentő lelkifurdalásában. Én kellem most nekik, az ideális bűnbak, a nagy gazember, aki a barátját árulta el. De nem kellett-e vajon Júdás is ahhoz, hogy a Megváltó megdicsőüljön?

Végre ma leültem megírni a történetemet, de egyre reménytelenebbnek látom irodalmi szempontból ezt a vállalkozást, az úgynevezett emberi része meg csak irodalmi szempontból foglalkoztat. Meg aztán az a helyzet, hogy kicsit rám rohadt már ez a téma. Bepállott. Öt év telt el, és én meg egyre halogatom a megírását. De ahogy halogattam, egyre távolabb került tőlem a téma, és már nem úgy látom, mint a magam életének történetét, a bűn nem az én bűnöm, hanem egy irodalmi alaké, akit meg kellene formálnom, de aki mégis én magam vagyok. Nem találok a műfajt, és ez teljesen kétségbe

ejt. Önéletrajzot írni nem akarok, és nem is tudok, bűnvallomást írni nem akarok, és nem tudok, teljes kitalációt vagy egyfajta „kulcsregényt” ugyancsak nem akarok, dokumentumot és elemzést nem akarok írni, és nem is tudok, drámát írni nem tudok, filmet írni nem tudok, bár megpróbáltam – már mindennel kísérleteztem, de nem találok a műfajt, és legszívesebben azt csinálnám, mint József Attila azokkal a szabad ötleteivel: leülnek, és írnek ellenőrzés nélkül, minden gátlás nélkül, lejegyeznék mindent, ami ezzel kapcsolatban eszembe jut, nem kímélném magamat és senkit, vad lennék és teljesen fékevesztett, de nem törődnék ezzel, igazságtalan lennék és gonosz, de nem törődnék ezzel, szabad szájú lennék, szinte trágár, de nem törődnék ezzel – és miközben ezen töprengök és képzelődöm, sőt ábrándozom, rádöbbenek, hogy ehhez szabadnak kellene lennem, de hát nem vagyok szabad, rab vagyok, a gátlásaim és szorongásaim rabja, rontás van rajtam; rabja vagyok a neveltetésemnek, ami nem is létezett, de valahogy mégis kényszerítő erejű volt – hiszen nem állt egyébből, mint ütlegelésből, erősebb és enyhébb verésekből, durvább és finomabb szidalmakból, otthon és az óvodában és az iskolában és a technikumban és a seregben; szóval a neveltetésem foglya vagyok, aztán rátöltök, hogy felszabadítsam magam, írok vadul, száguldok, de pár oldal szárnyalás után egyre szárnyesegettebb leszek, nem én szólok, hanem a vodka beszél, hazugságaim sem saját tulajdonaim, hanem az évek megrögzött, savanyú önáltatásai, részben sunyi, olykor meg egészen nyílt vádak ártatlanok és nyomorult áldozatok ellen, és végül ismét a szemétkben végzi az egész.

24

Ma, nem sokkal karácsony előtt, ezen a kristálytisza ásványvizes napon végre leültem megírni a történetem, de mielőtt komolyan hozzákezdenék, eszembe jut, hogy öt év telt el a lebukásom óta, mely nem állt másból, mint folyamatos halogató hazugságokból, de előtte eltelt másik öt év, amely viszont folytonos rettegésben telt. Rettegtem attól, hogy lebukom, és jó okom volt, hiszen egymás után bukkantak fel az akták – lebuktak focisták, táncdalénekesek, újságírók, kritikusok, filmrendezők, képviselők, miniszterek, apák és anyák, unokatestvérek és apósok és olykor még írók is – és bár mi voltunk a legcsenevészebb gárda, de azért senki sem érezhette biztonságban magát. És külön gyötrelmet okozott, hogy nem tudtam, mitől rettegek jobban, attól, hogy lelepleznek, vagy attól, hogy azt is leleplezik, mivel zsaroltak. Ebből az következett, hogy megállás nélkül különféle hihetőnek látszó történeteket agyaltam ki, hogy ha arra kerül a sor, megindokoljam, miért vállaltam a spiciliskedést, hogy miért voltam kénytelen aláírni. Mindenre képesnek éreztem magam, hogy elfedjem a valódi történetet. Ami a pesti értelmiségnek csak egy pikáns, házibulin elmesélhető sztori lett volna (legrosszabb esetben), az számomra azzal lett volna egyenlő, hogy belelátnak az életembe, hogy belelátnak a fejembe, hogy ettől kezdve meztelenül járok az utcán, hogy a történet rám üti egy másik, voltaképpen magam előtt is titkolt élet levakarhatatlan pecsétjét. Hogy ettől kezdve megjelölt alakként, csak valamiféle láthatatlan, de mégis jól tudott sárga csillagot viselő egyénként mutatkozhatom, hogy kielemezzek, és hogy ettől fogva minden mozdulatom és írásom csak ennek a történetnek a fényében lesz értelmezhető. Attól szűköltem, hogy felfednek egy olyan sarkot a létezésemben, amelyet minden erőmmel meg kell védenem. Mindenkinek van egy ilyen végső, silány rongyokkal befedett kis odúja – ha ezt közszemlére teszik, az ember megsemmisül. Ettől rettegtem.

A rettegéssel együtt járt a szégyen.

Majdnem öt teljes éven át rettegtem és szégyelltem magam folyamatosan. Rettegtem a gyárban, de onnan hirtelen kirúgtak, szóval ez a fenyegetés megszűnt, legalábbis közvetlenül, de azért szorongtam a kocsmákban és az utcán, ha összefutottam valaki kollégával; izzadtam a félelemtől a villamoson és a vonaton, már a lakásban is, éjjel és nappal, a fürdőben és a konyhában, és közben egyre többet ittam, már otthon, egyedül is. Rettegtem az irodalmi világban, rettegtem az író-olvasó találkozókra, a felolvasóeseteken, rettegtem a díjátadókon – mert egyre többet nyertem, és rettegéssel egyenes arányban nőtt az elismertségem, és ezzel együtt fokozódott a szégyenem. Úgy tekintettek rám, mint a változás egyik előkészítőjére; egy röpké pillanatra még az is felmerült, hogy induljak a változásért legtöbbet tevő párt színeiben; bevásárolták a frissen alakult számtalan újság és folyóirat szerkesztőbizottságaiba, több helyről kínáltak életműszereződést, megjelentem németül és franciául, tömegesen kaptam kéziratokat, hogy mondjak róluk véleményt, a fiatal írók keresték a társaságomat; esztéták hosszú tanulmányokat publikáltak az elbeszéléseimről, olyan kitételekkel és levezetésekkel, melyek felét sem értettem, de azt láttam, hogy folyamatosan magasztalnak – én lettem az új Nagy Lajos, az urbánus Móricz, a magyar Gorkij, az utolsó realista; ha nagy ritkán Pestre mentem (valami díjat átvenni vagy egy kuratóriumi ülésre, ahol többek közt én osztottam a díjakat), úgy fogadtak, mint aki hosszú emigrációból végre hazatért, miközben én lesütött szemmel, magamba roskadva, a szégyentől szinte megsemmisülve ültem, alig szólaltam meg, ha mégis, csak motyogtam, miközben folyamatosan döntöttem magamba a különféle, meghökkentően jó minőségű italokat, amelyek a változásnak ebben a korai időszakában hirtelen nagy számban kerültek elő a ládák mélyéről; de hallgatóságomat mindenki természetesnek vette, hiszen korábban sem voltam fecsegős, és az sem volt titok, hogy szeretem a poharazást. Szeretet és megértés vett körül. Én meg otthon nyűszítettem az asztal alatt. És ez nem szóvirág.

Találkoztam persze Kendyvel is, szerencsére ritkán, mert igyekeztem elkerülni, neki meg haldoklott az anyja, és ez kapóra jött, hogy ritkábban keressem. De amikor egyszer mégis felmentem hozzá, a lehető legnagyobb erőfeszítembe került, hogy ne boruljak a lába elé, a szó szoros értelmében; ne zokogjak fel, és ne mondjak el mindent. Ráadásul akkor éppen állandóan levéltárakba járt, egy átfogó történeti feltáráson dolgozott, és minden pillanatban félnem kellett, hogy egyszer csak beleütközik a Keserű nevű téglajelentéseibe. Hosszan és lendületesen mesélt a munkájáról, olyan tűzzel és szinte kamaszos lelkesedéssel, hogy ettől megriadtam. Történeteket hozott ismert és általam kevésbé ismert emberekről, akik besúgók lettek, elemezte a helyzetüket, fölényesen, mindentudóan, olykor szerfölött megértően, mi több, együttérzéssel, én meg egyre inkább azt éreztem, hogy ez az ember nem szabad, és éppen ezért nem is tárhatom fel előtte magam. Ami azért is volt meghökkentő, mivel világos volt, hogy semmiféle bosszúvágy nem élt benne az ügynökökkel kapcsolatban, de azt éreztem, hogy ő sem szabad, hogy foglya valaminek, amit nem tudtam és most sem tudok világosan megfogalmazni. Rabja a saját közegének, a hálózatnak, amelybe én soha nem kerültem bele, nem is kerülhettem, mivel egészen más közegből jöttem. Rabja a közeg minden pillanatban kinyilvánított toleranciájának, melyet tűzön-vízen át képviselnie kell. Hallgattam Kendyt, elnéztem az arcát, melyet mindig szerettem, hallgattam az érveit, melyeket mindig nagyra tartottam, tiszteltem és megfontoltam véleményeit, de közben azt éreztem, hogy morális fölénye tökéletesen megsemmisít, annak ellenére, hogy egyetlen pillanatig sem moralizált. És azt éreztem, hogy ő maga talán meg is bocsátana (mint ahogy az később, amikor valóban lebuktam, meg is történt), de soha nem nyerhetek bűnbocsánatot az

állítólagosan toleráns közegétől, amelynek foglya, és ezért soha nem is lehet teljes a megértés. Azt szerettem volna, ha csak mi ketten vagyunk a világon, körülöttünk hirtelen minden megsemmisül, eltűnik, és mi maradunk csak meg, mi ketten, valami lakatlan szigeten vagy úszó jégtáblán, mi, a közös sorsunkkal és szegényünkkel, mert azt gondoltam, ha elmondom neki, közössé válik a sorsunk. De hát ez lehetetlen volt. Vagyis nem borultam a lába elé, nem zokogtam a vállán, hanem igyekeztem minél előbb elbúcsúzni tőle, hogy aztán a villamosmegállóban megint magamra vegyem elviselhetetlen szegényem hátizsákját.

Kerültem a társaságot, kerültem mindenkit, behúzódtam a lakásba, lehúztam a redőnyt, valóságosan és képletesen, dolgoztam becsületesen, továbbra is megjelentek az írásaim, sikerem tartósnak bizonyult, és eközben voltaképpen azt vártam és arra vágyódtam, hogy egyszer csak lebukom, hirtelen vadul rám török az ajtót, egyenruhások nyomulnak be a szobába, kitépik a kezemből a poharat, megbilincselnek, elhurcolnak, és részletes vallomásban rögzítik árulásomat, hogy hamarosan odarángassanak valami hevenyészett kivégzőosztag elé. És ez mindent megoldott volna. Éjszakánként a koszos, agyonizzadt lepedőn zihálva sokszor elképzeltem, és élénk színekkel lefestetem magamnak ezt a jelenetet. Vártam és vágytam, hogy valami újfajta egyenruhában ismét bekopog hozzám a végzetem. De senki sem jött. Senki sem keresett.

25

Ma végre megint leültem írni, és úgy döntöttem, úgy kezdem, ahogy valójában kezdődött, hogy megnyertem egy irodalmi pályázatot valami folyóiratban. Az NDK-ról írtam, ahonnan akkor jöttem haza. Nem volt semmi célom, semmi ambícióm, az ottani naplóim alapján egyszerűen leírtam, amit láttam, és kész. Aztán megláttam ezt a pályázatot, bár ne láttam volna. És beküldtem, de bár ne küldtem volna, mert ma már tudom, hogy ezzel kezdődött minden.

Szóval megnyertem a díjat, volt vele pénz is, nekem akkor nem is kevés. Erre a díjadáson azt mondja a főszerkesztő, hogy izé, pár mondatot, nem sokat, nagyjából ötvenet, majd megjelenés előtt ki kell húzni, de amúgy rendben, gratulál. És még sokat vár tőlem. Erre odajön egy szakállas manus, szemüveges, és azt mondja, ne adjam le a rendes újságba, ne húzzak ki egyetlen mondatot sem, hanem adjam nekik, szamizdatba. Ezt a szót akkor hallottam először. Aztán félrehívott, odavitt valakihez, és bemutatott neki. Ekkor találkozott először Kendyvel, aki akkor még nem a Szenátor volt. És végem lett.

Áldozat voltam? Lehet, de a ti áldozatok is, nem csak a rendőröké. Sodrótam az árral. Nem tudtam semmit. Mindig meg akartam felelni mindenkinek. Prosztó voltam és vagyok. Egy pária, ahogy ti mondanátok. Megfelelni, ez volt a lényeg. Megfelelni a moslékra váró disznónak, a szadista tornatanárnak, a műhelyben a mesternek, aki belenyomta a fejed a politúros rongyba, a brigádvezetőnek, aki elugratott parizeres zsemeléért, és amikor odavittem neki, azt mondta, ez párizsis zsömle, de én parizerest kértem, és mindenki röhögött, megfelelni az előljáróknak a katonaságnál, akik tízszer is felmosatták veled a folyosót, vagy a szakaszvezetőnek, akinek a nevében én leveleztem hónapokig a menyasszonyával, mert már a megszólítást se tudta kitalálni.

Amúgy meg mit tudtok ti a rendőrökről. Párszor behívtak kihallgatni, pár házkutatás, kis aljaskodás, mocskos megjegyzések, baráti barack a felébredő gyerekek fejére: nem bánt a bácsi. Ennyi. Ja, igen, még utazási tilalom. Nagy ügy. Kibírtátok. Ha meg nem

mehettetek, eljött hozzátok külföldről az összes promi, ahogy németül mondják. Ma úgy mondják: celeb. Ott volt az összes celeb a házibuliban. Én is ott voltam a házibuliban, de le se szart senki. Nem voltam celeb. Engem le se szartatok, utána meg mentetek üdülni a Sorossal. Nekem nem lett Soros. Amúgy se hagyhattam volna ott a beteg anyámat, akit ugyan utáltam, de megdögleni azért mégsem hagyhattam. Szociális otthonban való elhelyezését meg hiába kérvényeztem. És amikor mégis beutalták, gyorsan kiderült, hogy az ávó intézte el, hogy még jobban magukhoz láncoljanak. Meg a gyárat se hagyhattam ott. Szóval, kitörölhettem volna Sorossal. Ha történik velem valami, engem nem mondott volna be a Szabad Európa.

Persze titeket, velem ellentétben, nem lehetett megszarolni. Nem mintha nektek nem lett volna semmi a fületek mögött. Vagy vaj a fejeteiken. Vagy ha más nem, akkor a pusztá fenyegetettség. Biztos volt. Kellett legyen. Mindenkit meg lehet fogni. Mindenkinek van valami titka. Hogy a piczába lehet, hogy titeket nem lehetett megszarolni? Hogyhogy titeket nem lehetett megfogni? Ez azért gyanús, nem?

Bassza meg, most jut eszembe, hogy lehet, hogy titeket tényleg nem lehetett megszarolni. Nem tudom, hogy van ez. Volt itt a háttérben valami titkos összekacsintás, Sebestyén is célzott erre, persze lehet, hogy hazudott. De az is lehet, hogy nem. Az események mindenesetre nem szólnak ellene.

Mert végül is ti jártatok jól, nem? Azaz: *ti* jól jártatok. Én áruló lettem, Júdás, ti meg bevonultatok a Parlamentbe; képviselő, államtitkár, nagykövet lett az összes besúgott (kivéve persze Kendy, de ő túl tisztességes volt ehhez a cirkuszhoz, és megmaradt magánzónak), és naná, hogy a besúgók egy része is (bár ők sorban buktak le), és lassan kiderült, hogy nem történt semmi, csak helycsere, mint a „Ki mit tud?”-ban, amikor azt mondta a zsűri, hogy most akkor a tangóharmonikás cseréljen helyet a cimbalmassal. Ennyi. Én meg kényszernyugdíjas szarházi lettem. Egy utolsó mocskok. Pedig Júdás nélkül nincs se megváltás, se feltámadás.

Legyen bármiként, és ne legyen igazam. Az viszont tény, hogy ti soha nem voltatok egyedül. Még akkor sem, ha egyedül voltatok. Mindig volt valaki mellettetek. Mozgalom voltatok, még akkor is, ha közületek nem hívta ennek senki. Mozgalom, na, ettől kiment a gálátok; ez olyan komcsi dolog volt (ti meg éppenséggel antikomcsik voltatok, bár az összes apukátok meg anyukátok komcsi volt régebben). De mégis mozgalom volt vagy mi a szar. Nem találok erre más szót. De hát én nem vagyok olyan okos, mint ti.

Ha nálatok valami gáz volt, mindig jött a szöveg: majd szólok a Tominak. Vagy szólok az anyámnak vagy az anyám régi főnökének, az együtt ült Rákosi vagy Kádár alatt a Józsival vagy a Mucival, aki most a pártközpontban van. Mindig volt egy régi cellatárs. Vagy egy régi smasszer. Ha gáz volt, mindig szólt valaki valakinek. Ti hálózatban éltek, gyökereitek voltak, melyek szétterjedtek mindenfelé.

Én viszont mindig egyedül voltam. Gyökértelen voltam. Nekem nem szólt senki. Helyettem sem szólt senki. Sőt, szerintetek én beszéltem mások helyett. Nem volt senkim. Anyám nem értett semmit és senkit. Engem sem. Nem értette, minek akarok gimnáziumba menni, amikor a disznók már várják a moslékot az ólban. Apám tízéves koromig megállás nélkül vert, aztán lelépett valami nővel, azt se tudom, él-e még egyáltalán. A féltestvérem húsz éve Kanadába disszidált, néha küld egy lapot újévkor. Ha valaki ült az ismerőseim közül, az valami lopás miatt vagy gázolásért, nem azért, mert szidta a rendszert. Nem ismertem egyetlen politikait sem. Nem ismertem a régi '56-osokat. Nem ismertem a '68-asokat. Nem ismertem a régi nyilasokat, sem az ávósokat. Sem a régi komcsikat. Senkit. Én csak a kövér munkásórt ismertem a gyárból. A Garincsát,

a cigány udvarost, a Hesz Jani csapatot a „Zárt osztály”-ról. Megírom nektek mindezt? Akarjátok, hogy megírom az életem történetét? A sérelmeimet? Vagy az már sok lenne? Mert a közönséget nem érdekli Sólyom Ferenc, az ember, csak Keserű, a spicli? Ha mindkettőről írnék, és netán rólatok is írnék pár keresetlen szót, az már túlmenne a határon? A határainon, amit éppen ti jelöltetek ki? De műfajt már nem adtatok, baszátok meg.

26

Amikor ma végre leülök dolgozni, és előtte kinézek a redőny résein az anyámtól megörökölt panellakás ablakán, ha kinézek erre a mindig mocskos utcára, erre az örökké késve érkező buszokra váró emberekkel telerakott megállóra, ha kinézek a megállónak erre a csikkekkel agyonszórt, két testesebb kutyának sem elegendő helyet nyújtó beton-szigetére, akkor eszembe jut, hogy pár NDK-s várost kivéve még soha életemben nem láttam szép házakat, szép utcákat, szép tájat vagy környezetet.

Ha kinézek erre a nyomorúságos megállóra, ahová már sokszor néztem ki, és eszembe jut, hogy miután beköltöztünk a telepről, az egész gyerekkorom így telt, hogy kinéztem erre a már akkor is lerobbant megállóra, és most eszembe jut, hogy nyilván így telik majd a felnőttkoromból hátralevő idő is – már nem sok idő, mindamellett –; azaz ha most kinézek erre a soha karban nem tartott megállóra, amely bizonyos értelemben a saját életem csendélete, bassza meg, kinézek ide, és ezzel egyidejűleg eszembe jut az is, hogy ha bemennék a faluba, vagy még beljebb, a városba, akkor is csak ilyen végsőkig elszomorodott utcákat és épületeket látnék, ugyanezt a lealjasodott színvilágot, ólmos fényt, kiütéses homlokzatokat, tályogos házfalakat, amelyek oldalán úgy tárul fel egy-egy gázóra sebe, mintha valami teliszemetelt tüdőbe bámulna bele az ember.

Ha kinézek ezeken az ablakokon, ennek a lakásnak az ablakain, amelyet anyámtól örököltem, aki nemcsak betegsége idején, de mindig is feltűnően csúnya volt, azaz a környezethez tökéletesen illett, eszembe jut, hogy állandóan csak ezt vagy ehhez hasonló utcákat és házakat láttam, lerobbant, mintegy járógéppel előrearaszoló utcákat, nem láttam még valódi vagy élénk színeket, mindig csak ezt a csukaszürkét, ezt az egyenruhaszürkét, ezt láttam akkor is, amikor egyszer a tengernél voltam, ha kinézek ezeken az ablakokon, akkor elkerekéző bicikliseket látok és láttam mindig, a csomagtartóhoz kötözve karácsonyfa, mosógép, vagy maszatos kutyákat látok, melyek alig bírnak lépést tartani a kerékpárral, de loholniuk kell, húzza őket maga után a gazdijuk, húzza maga után, mintha valami nyomorult, a végsőkig kilihegett életét vonszolná maga után.

Ha kinézek ezen az ablakon, akkor eszembe jut, hogy voltaképpen ezekről a különféle mocskokról és züllöttségekről, erről a testi és lelki elnyomóródról írtam egész életemben, ezzel lettem sikeres, ez volt az életemem, ebből táplálkoztam minden értelemben, ezért kaptam a díjakat és honoráriumokat, ezért kaptam forintot, márkát és frankot, és ez úgy hozzám tapadt, hogy már nem is tudok szabadulni tőle, ez a szörny-született közeg szült a világra, és én is csak őt szültem tovább, és ilyenkor rájövök, hogy semmiféle kiút nem kínálkozik, hiába gyűlölöm és menekülök tőle, nincs más lehetőségem, szeretnem kell ezt a lerobbant, végsőkig lealjasodott utcát és kisvárost, szeretnem kell úgynevezett hőseimet, akik valójában csak véglények voltak, és soha nem is lesznek valódi emberek, szeretnem kell mindezt, mert ebből éltem, és magamat semmivel sem tekinthetem különbnek, hiszen pár hónap kivételes állapotot leszámítva én se váltam emberré.

Ha kinézek ezeken az ablakokon, ebből a szobából, ahol reményeim szerint hamarosan bevégezem a magam végsőkéig kiszigerelt életét, és ehhez elég, ha pár napig nem veszem be a gyógyszereimet, akkor eszembe jut, hogy el kellene utaznom, hogy utoljára (és először!) még lássak valami színeset és szépet; délre kellene mennem, buja fák és napsütés alá, vörösboros környékre, sajtok, halak közé, elmenni a déltengerhez, amely ebből a teleszemetelt utcából, ebből a légyiszkos ablakból nézve még sokkal vonzóbbnak és szebbnek tűnik, mint amilyen a valóságban lehet – de ezt eldönteni oda kellene mennem. Lehet-e élni Szépség nélkül? Így, nagybetűvel. Ez a kérdés. Ezen gondolkodom napok óta, miközben most legurítom a második vodkát, noha ma fröccsös nap lenne, és kinézek az ablakon, cigivel a kézben, egy koszos pulóverben, napok óta nem cserélt alsónadrágban, büdös zokniban, borostásan, puffadt fejjel, és elnézem az utcámban támo­lygó alakokat, ugyancsak koszos pulóverben és rohadó zokniban, gyomrukban az első vagy kétezredik – attól függ, ma reggeltől vagy születésüktől fogva számolom – vodkával, keverttel, sörrel.

27

Ti persze mást láttatok az ablakaitokból. Kilátásotok volt – a szó minden értelmében. Amikor először léptem be a Szenátor lakásának ajtaján, már az előszobában le voltam nyugőzve. Akkora volt, mint az én egész lakásom. Aztán beléptünk magába a nappaliba, és szinte mellbe vágott a hatalmas fény. Tavasz volt, és a nap kicsattanó örömmel fogadta, hogy újból közelebb került a földhöz, két marékkal szórta ránk a fényőzont. Panoráma, kilátás a Duna ezüstös csíkjára, rálátás a városra, sőt körpanoráma, mert a legalább húsz méter hosszú erkélyről minden oldalra pompás kilátás nyílt. Itt ültetett le Kendy, vagyis a Szenátor (így hívták maguk közt Kemenczésék, és később sajnós én is átvettem ezt a gúnynevet a jelentéseimben), itt, az erkélyen szívtam el vele az első cigimet, itt kaptam meg tőle az első kávémat és aztán az első sörömet is, mert a Szenátor alig észrevehető megütközésére azt kértem a kávé helyett. Délelőtt volt, és az ő köreikben ilyenkor még csak a költők ittak alkoholt (pontosabban csak egyvalaki, a Költő), vagyis ebben a közegben talán úgy hatott a kéréssem, mintha recsegősen elfingtam volna magam egy hárfakoncerten. (Pontosabban: később rájöttem, ahogy hatott volna így, mert itt majdnem mindent elnéztek annak, akit befogadtak, de akkor még rettegtem. És még nem fogadtak be. Bár az se biztos, hogy valaha is befogadtak-e egyáltalán.)

Délelőtt volt, enyhe késő tavaszi délelőtt, a lombok finom szellőt szítáltak az arcomra, és a Szenátor voltaképpen meg se rezdült a sörömtől, vagy legalábbis eljátszotta, nyilván azt gondolta, elvégre munkásember ez a rosszul öltözött pályakezdő szerző, ezek nyilván sörrel kezdik a napot – azt persze nem tudhatta, hogy idejővet már egy vodkát is bedobtam a Moszkva téren (ahol életemben először voltam), mert szinte vizsgadrukkban kerestem meg a sok busz között a nekem megfelelőt, mert a Szenátor telefonos útmutatásai nélkül soha nem találtam volna ide, ebbe a rejtett budai utcába, ebbe a magas fák közé dugott villaépületbe, amelynek teljes legfelső emeletét Kendy uralta, igaz, tette hozzá már az erkélyen ülve, '45 előtt a családunké volt az egész ház, de most be kell érnünk ezzel, sajnós csak egy üveg söröm van, állítólag fantasztikus márka, tegnap házibuli volt, nem maradt semmi, Párizsból hozta valaki, remélem, jól ülsz.

Jól ültem, persze, jobban nem is ülhettem volna, kezemben a gyöngyőző üveggel, valami belga sör volt, mint később megtudtam, életemben még nem láttam ilyet, kecses üvegben kicsit ragacsos ízű, barna folyadék, de olyan bivalyerős, hogy már a második

kortytól éreztem, hogy elszállok, ha nem vigyázok. Féltem a vizsgáztatástól, és mint később kiderült, nem is alaptalanul, mert a Szenátor, ez a bodros, angyalszöke hajú, nagyon szép, mindössze egy ujjatlan trikót és kis fürdőgatyát viselő srác – és most rá kell döbbenem, hogy srác volt akkor még voltaképpen, de ez valahogy nem látszott a viselkedésén, és hiába voltam nála öt évvel idősebb, én voltam a felelő kisdiák –, szóval ott ült velem szemben olyan aranybarnán, mint a söröm, nyilván volt alkalma lesülni a hatalmas erkélyen, mint mondta, itt dolgozik, erre vallott a balkon másik végében elhelyezett, papírhegyekkel telerakott kis asztalka, rajta régi írógép, „svéd darab, 32-es évjárat, de sokkal jobb, mint ezek az új, NDK-s szarok”, intett oda egy laza mozdulattal a fekete, roppant tömörnek látszó kis géphez. És ekkor aztán rögtön belém villant, hogy most jövök én, most jönnek a vizsgakérdések, de persze – hogy úgy mondjam – a Szenátor tapasztalt kihallgató volt, nem vágott bele esztelenül és vadul, mint később (nagyjából három hónap múlva) Bordán; csak ült velem szemben, izmos lábát az erkély korlátjára rakva, hogy elnézhettem tömör kis oszlopocskákra emlékeztető lábujjait, gondosan vágott, makulátlanul tiszta körmeit, miközben a magam átizzadt nejlonzokniba bújtatott nyomorúságos karmaimra gondoltam, a legkevésbé sem aranybarna, hanem egyenesen kenőszappanszínű testemre, melyet soha nem sikerült rendesen megtisztítanom az üzemi, a munkásszállási vagy az albérleti zuhanyok alatt; éreztem ennek a fiatal férfinak teljes fizikai fölényét, és noha alig viselt valami ruhát, mégis én éreztem szinte tökéletesen meztelennek magam az anyámtól karácsonyra kapott ünnepi, de most borzalmasnak ható csíkos nyakkendőmben, fehér nejloningemben, könnyűnek nevezett, de valójában (és ebben a közegben különösen) ólomsúlyú átmeneti öltönyömben, és eszembe jutott, hogy mi a francnak is vettem magamra ezt a hacukát, mintha valami érettségire mennék, lehetnék már néha egy kicsit lazább, de hát éppen ez bizonyult lehetetlennek nemcsak ezen a délelőttön, hanem aztán folyamatosan és mindig Kendy és barátai társaságában, bár olykor igyekeztem „fiatalosabban” öltözni (egyszer például a piperkőc Kemenczés kölcsönadott egy eredeti Levi's farmert meg egy napszemüveget, de egyiket se mertem fölvenni). A homlokom versenyt győngyözött a sörrel, miközben a Szenátor könnyedén csevegett a szomszéd villában lakó nyugdíjas ávosról, és néha belekortyolt a teájába, melyet mindig utánatöltött egy tompán vörösölő cserépkannából. Aztán letette a csészét, és hirtelen pontosan a szemembe nézett. Vannak ilyen emberek, akik pontosan céloznak a tekintetükkel, bár a magam közegében, a gyárban, a szálláson, az utcán, a közértekben, ahová jártam, a kocsmákban ilyenekkel sosem találkoztam, mivel én a lesunyit tekintet, az oldalra nézés, a megrebbenő tekintet, a félrenézés járta, az NDK-ban ugyanezt vettem észre, kivéve Jorgosz gyémánttűző pillantását, már rögtön akkor, amikor először láttam meg Lindengartenben, az ideiglenes munkásszállásként kijelölt szálloda halljában, és ilyen volt most a Szenátoré is, a budapesti görög istenfiú szeme villanása, aki ott ült velem szemben, lábát hirtelen levette a korlátról, és egyenesen a szemem közé célzott: „Hát akkor *welcome on board*, üdv a fedélzeten!” Ennyit mondott.

Nagy lett a csend. Moccanni se mertem. Több volt ez egyszerű üdvözlésnél, befogadás volt. Beavatás.

Ültem ott a csendben, és éreztem, hogy valami megváltozott. Látszólag még ugyanaz a pasas vagyok, aki felnőtt egy városszéli tanyán, aztán technikumba járt, katona lett, aztán bekerült a gyárba, aztán kalandvágyból és menekülve utált környezetétől kiment vendégmunkásnak az NDK-ba, aztán visszajött, dolgozott tovább a vidéki gyárában, évek múlva megint kiment a németekhez, de ezúttal már „értelmiségi” beosztásban, azaz nevelőtábornak egy „Heim”-be, vagyis egy magyaroknak berendezett büdös mun-

kásszállásra, és aki aztán nem tudott ellenállni a kényszernek, és megírta ottani élményeit egy pályázatra, amelyen számára is felfoghatatlanul első díjat nyert, de a folyóirat csak húzásokkal akarta közelebb hozni a nyertes művet, mire az ünnepélyes díjátadáson oda-lépett hozzá ez a velem most szemben ülő aranybarna, görög fűrtös férfi, bemutatkozott, és azt mondta, ne húzz ki semmit, mi lehozzuk a saját lapunkban, és most itt ül mindkettő, a megszólító és a megszólított, hogy – úgymond – megbeszéljük a részleteket, de megszólalni sem tudok, mert azt érzem, mostantól minden megváltozik, ráadásul nem látom, mit is kellene megbeszélnem, semmiféle ellenvetésem nincs, akaratom megbénul, hiszen már teljesen a birtokában vagyok, és tudom, minden úgy lesz jó, ahogy ő akarja, de ettől az alávetettségtől minden pillanatban csak erősebb leszek, és ha engedek, percről percre hatalmasabb; úszom az árral, de nem bánom, mert pillantása csak felém irányzott sugarától immár tudom, hogy ez az én áramlatom, ez most nem valami véletlenszerű sodrás és sodródás, megtaláltam a közegem, és örömmel adom át magam neki, mert minden zsigeremben érzem, most hirtelen minden megváltozik, savanyú magányom korszaka véget ért, ezentúl van kivel beszélnem, ha tökéletesen elbizonytalanodom, van kihez fordulnom, ha tanácsra szorulok, és állandóan arra szorulok, vagyis ez a gyönyörű és okos férfi, akit görög szépsége miatt hamarosan Merkúrnak hívok magamban (elvégre Jorgosznak mégsem nevezhetem...), társam lesz, segít rajtam, ha még lehet, kézen fog, és kivezet a labirintusomból.

Ültem ott az erkélyen, miközben a csontjaimban érzékeltem a változást. Ezentúl megszállottan fogok írni, jobban, mint eddig, mert neki írok, megmutatom neki összes kísérletemet, megfedd majd és bátorít, megbeszélünk mindent, noha magánügyekről egyetlen szó sem esik, mert éppoly zárkózott, mint én. Ültem ott, és hirtelen úgy éreztem, fizikailag is átváltozom, szebb leszek és finomabb, mint korábban, reménytelenül lapos tekintetem merész lesz és férfias, lépteim határozottak, borongós homlokomon eljövendő nagy művek gondja. Emberré válok. Nem, már most emberré lettem.

Valahol a lakás mélyén hirtelen felkopogott egy írógép, a csattogás kiszűrődött hozzánk az erkélyre, lendületesen ment a kopácsolás, a végén szépen csengetett a gép, ahogy kell, aztán pergett tovább, szinte láttam, ahogy a betűk pörögnek a levegőben. De mint később tapasztaltam, ebben a közegben ez volt a természetes, itt minden betűkből állt, a mennyezetig érő, roskadozó könyvespolcok is betűt szitáltak mindenfelé, a vendégek is betűt ráztak ki magukból, zsebeikből, a zakójuk vagy szoknyájuk ráncaiból, sőt még a hajukból is, ha beszéltek, nem hangokat mondtak, hanem betűket – kavargott e betűpor ebben a lakásban, de senki sem fulladt bele, éppen ellenkezőleg, erőt merítettek belőle, kieléjezték és beszippantották a betűáramát, számukra ez jelentette a kokaint; felkaptak egyes szavakat, például olyanokat, hogy „koegzisztencia, partikuláris, értelmes önzés, nembeli lényeg, totalitarizmus, narodnyik” és csupa ezekhez hasonló, amelyeknek később mind utánanézttem a könyvtárban, ízlelgették, megpörgették őket, aztán, akárha körtáncban, továbbpenderítették a másikhoz, de a szavak bírták az iramot, másnap új erővel rohagáltak ezekben a hatalmas szobákban, és vetették birtokba a teret, olyan lendülettel, hogy engem, a vidéki bunkót is megszédített a kavalkád, bár én legfeljebb csak annyit tudtam hozzátenni, hogy „üzemi négyyszög” vagy „garathútés”, netán „sikattyú” vagy „bordás hüvely”, mely utóbbi a nők körében is jelentős sikert aratott, de ebben a szabados és valóban szabad légkörben az ellenkezője lett volna meglepő. Örökös házibuli zajlott itt, még akkor is, amikor „hivatalosan” nem volt éppen az; ide bárki (persze csak a beavatottak, de úgy vettem észre, azok száma egyre csak nőtt), bármikor beállíthatott egy regénye kéziratával, drámája tervével vagy netán szerelmi bánatával vagy mosatlan ruháival, kihasználva a kiváló, az akkoriban

még csak kevés háznál fellelhető automata mosógép végtelennek tűnő kapacitását – azon a délelőttön is legalább ötször csengettek, a telefon megállás nélkül szólt, és amikor kimentem vizelni, de eltvedtem a hatalmas lakásban, és benyitottam az egyik fürdőszobába, a forró víztől párolgó kádban egy szakállas, lófejű, csontsovány költő rendezkedett be otthonosan: előtte keresztbe rakott vasalódeszka, rajta toll, telefirkált kéziratpapír, üveg vodka, pohárka, és a szemmel láthatóan alkotói lázrohamban szenvedő poéta a forró vízben hanyatt dőlve ezt dalolta torkaszakadtából: „Zongorával fűtötték a kályhát, megbaszták a béna nagymamát” – és amikor zavartan visszahúzódtam, csak annyit kiáltott utánam: „majd küldd be a Zsukát”, noha fogalmam sem volt, ki az a Zsuka, és egyáltalán, hol kereshetném.

Később persze megismertem mindenkit, és az elkövetkező napok és hetek eufóriában teltek, emberré válásom folyamata kiteljesedett. Röpültek a levelek Pestre, Merkúromnak, a lélekvezetőmnek; küldtem a kéziratokat, melyek mindegyikét alapos javításokkal, javaslatokkal kaptam vissza, kéziratban én is megkaptam a készülő illegális folyóirat anyagait, véleményt mondtam róluk; részt vettem a Költő barátjának hatalmas belvárosi lakásában tartott felolvasóestjén, megtudtam, miket kell feltétlenül elolvasnom, kik a fontos emberek, és e fontosak mivel foglalkoznak éppen; mi készül a műhelyekben; melyik pesti telefonfülkéből lehet egyetlen kétforintos bedobásával órákon át társalogni nyugati barátainkkal, noha nekem egyetlen barátom sem volt még Keleten sem, a féltestvéremet meg akkor sem hívtam volna, ha tudom a számát; nyüzsgtem, loholtam könyvcsomagokkal és kéziratokkal a hónom alatt; írtam egymás után a novellákat, mindet elfogadták, és újakat kértek; hihetetlenül fontosnak éreztem magam – ki tudja, nem voltam-e fontos valóban? Mindenesetre kezdtem kibékülni magammal. Lebegtem a föld fölött. Előtte mintha valami rontás lett volna rajtam. Ez most levált, és elúszott a semmibe. Folyamatosan vedlettem. Nagyjából három hónap telt el így.

Aztán behívtak a rendőrségre.

Ahogy a „Kis Koszos” nevű kocsmában a jósnő egy nappal korábban megjövendölte: „Hamarosan egyenruhásokkal fog találkozni. Vigyázzon!”, figyelmeztetett határozottan. Bár ki tudja, lehet, hogy ő is nekik dolgozott.

28

Ma felkeltem, megcsináltam a kávé, kísérőnek elszívtam a konyhában két cigit, végén voltam, megmosakodtam, aztán leültem az asztalhoz, hogy végre belekezdjek a nagyjából öt éve halogatott munkába. Ültem a papírok előtt, és hirtelen megtámadott a kérdés: minek is keltem fel voltaképpen? Semmi értelme nincs. És nekem sincs semmi értelmem. Annyi sem, hogy egyáltalán kimásszak a két hónapos ágyneműm alól. Családom nincs, soha nem is volt, apámat tízéves koromban láttam utoljára, anyám mindig idegen volt, a féltestvérem mintha nem is létezne, barátaim nincsenek, már ivócimboráim is elkerülnek, és én is elkerülöm őket, magányom teljes, a telefon néma, leveleket nem kapok, felkéréseket nem kapok, legfeljebb fizetési felszólításokat, néha hetekig nem beszélék senkivel, legfeljebb a pénztárosnővel a közértben; munkám nincs, pénzem nincs, a megtakarításom hamarosan elfogy, múltam volt, de eltörölték, jelenem nincs, következőképpen semmiféle jövőt nem láthatok magam előtt. Testem lerobbant, a fogaim rohadnak, a gyomromban sziszegő viperákként összetekeredve ülnek a beleim, a kezem remeg, a derekam fáj, a fülem zúg, egyetlen esetet kivéve szerelmi életem sosem volt, sőt már szexuális életem is megszűnt, nudli faszom legfeljebb vizelésre, seggem legfeljebb

ürítésre alkalmas, de hamarosan már arra sem. Négyféle gyógyszert szedek, nemsokára nyilván jön az ötödik, a hatodik, az orvos egyre furcsább pillantásokkal méreget, néha előnt a verejték, aztán hirtelen a hideg ráz; izsom és cigizek napokon át, szakadatlanul, olvasni nem tudok, írni nem tudok, érzelmi életem megszűnt, senki nem jut eszembe, már nemhogy jót, de még rosszat sem gondolok senkiről, a testemtől undorodom, a gondolkodásomtól undorodom, az életemtől undorodom, céljaim nincsenek – voltaképpen nem tudom, miért is másztam ki az ágyból. Naponta eljátszom, hogy ember vagyok. De tudom, hogy ez öncsalás. Szinte vaslogikával érzem, hogy egyetlen kiút az öngyilkosság. Utazzak ki Lengyelországba, és vessem bele magam a hamuszürke tengerbe? Ugyan már. Elég, ha pár napig nem szedem a gyógyszereket. Ráborulok majd az asztalra, dögszagom még ebben a bűzlő lépcsőházban is áthatóvá válik, kénytelenek lesznek rám törni az ajtót, és aztán megtalálnak magamra rohadvá.

29

Ma reggel végre leültem megírni az életem történetét, láttam, hogy sörös nap van, erről eszembe jutott az utolsó nagy sörözésem; régen volt, talán nyolc éve, még jóval a lebukásom előtt, amikor éjszakánként itt ültem, ugyanennél az asztalnál, és noha rendszeren dolgoztam, szinte hetente megírtam egy hosszabb elbeszélést, egyfolytában attól rettegtem és egyidejűleg arról ábrándoztam, hogy egyszer csak dörömbölnék az ajtón, aztán beszakítják, kiverik a kezemből a poharat, megbilincselnek, elhurcolnak, és részletes vallomásban rögzítik besúgásom történetét. És akkor végre megnyugodnék. Erre vártam annak az éjszakának a csendjében is, amikor nem törték rám az ajtót, de helyette hirtelen megszólalt, nem, inkább most azt írnám, felüvöltött a telefon, olyan rémületes erővel, hogy kiesett a kezemből a pohár. A Költő volt. (Akinek képtelen vagyok leírni a nevét.) Már legalább két éve nem találkoztunk, de telefonon többször hívott (én soha nem mertem felhívni), ilyenkor elmondta véleményét az írásaimról, melyek mindegyikét olvasta, és részletekbe menően elemezte szóban is, levelekben is. Ez lefegyverzett, mi tagadás. Igen, még akkor is, amikor keresetlen szavakkal hajtott el a búsba egy-egy, ahogy ő mondta, „giccstől maszatos” megoldásom miatt. És noha szinte mindig részegen telefonált, hiszen kamaszkora óta voltaképpen folyamatosan részeg volt, ez egy pillanatig sem hatott bántóan, netán kínosan, mert ő volt az egyetlen ember, aki részegen is elégáns maradt, ő volt az egyetlen az ismerőseim között, akinek, ha szabad ilyet mondani, jól állt az alkoholizmus, mert teljesen azonosult vele, aki soha nem tűnt emiatt züllöttnek, aki huszonöt üveg sör után is mindig önmaga maradt. „Minden költőnek kell, hogy legyen sorsa. Az én sorsom az alkoholizmus”, ez volt a hitvallása, és amikor ezt először hallottam, csodálkoztam e tökéletes tisztánlátáson, és ezzel egyidejűleg pokolian elszégyelltem magam, és elszégyeltem magam most is, hiszen mikor mertem én magamnak bevallani, hogy piás vagyok. Én rabszolga voltam, ő szabad ember volt, és minden pillanatban megmaradt szabadnak, szuverénnek, és emiatt soha, egyetlen másodpercig nem érzett büntudatot a piálása miatt. Soha nem találkoztam hozzá hasonlóval. Köszönés után rögtön a tárgyra tért: „Gondolom, hallottad, mi van velem. Döggrovás, öregem, már csak alkoholmentes sört iszom. De a vége előtt még szeretnék találkozni egy nagy piással. Holnap várlak. Vonatod fizetem.” És már le is tette a kagylót.

Persze hallottam, mi van vele; két éve költözött be poharaiba és torkába a rák, és eszerint elérkezett a befutóba. Tudtam, ez parancs, ez elől nem szökhetem meg – és

most, amikor ezt leírom, még most is érzem a felszólítás megfellebbezhetetlen erejét. Még éjjel bepakoltam a cuccomat, és reggel már a pesti gyorson ültem.

Magdi nyitott ajtót, Kendy felesége. Bevezetett a szobába. Barátom az ágyon feküdt, mint mindig, ezúttal is öltönyben, mellényben, nyakkendőben, de annyira lefogyott, hogy úgy tűnt, már csak a nyakkendő tartja össze a széthullásnak induló kicsiny testét. „Látom a szemedben, hogy mire gondolsz, de jaj lesz neked, ha elbőgöd magad!”, mondta, azzal nehézkesen felült. „Magdit már régről ismered, ne csodálkozz, most az én feleségem. Tudod, mi a szerelmi életünkben a melegcsákány-rendszert vezettük be, nem vált be, de jobbat nem tudunk.” „Te szarházi”, mondta megjátszott sértettséggel Magdi. „Ne törődjön, Feri, ezzel a bunkó alkoholistával. Üljön le inkább. Mit iszik? Nem nagy a választék, jobbra az asztal alatt egy láda alkoholos, balra egy láda alkoholmentes sör, az a mi fűzfapoétánk napi adagja. És két üveg jégbe hűtött vodka – első-sorban magának, de azért én is belekortyolok. Persze nem kötelező meginni az egészet.” „De kötelező! Nekem nem árt, ti meg elnyúltok az asztal alatt. Ma látom Ferit utoljára. Direkt az én halálom tiszteletére utazott fel a förtelmes Hortobágyról, a zsírshívű rémből, ahogy harmadik legfontosabb elődöm, Ady Endre mondta. Látod, Magdikám, milyen jó fej a Feri?! Tapintatos. Meg se kérdi, ki volt az első kettő. Ezt meg kell ünnepelni. Igyál, öreg, amíg lehet. Emlékszel, voltak ezek a baromságok, az MSZMP május elsejei jelszavai. Naná, hogy emlékszel, elvégre te is melós vagy. Na, én mindössze két szócskát üzenek a munkásosztálynak: Amíg lehet!”

Gyorsan megittunk Magdival egy vodkát, kirakott egy tálca pogácsát, aztán átment a másik szobába dolgozni, holnapra le kellett adnia egy kéziratot, és én meg elkezdtem rögtön otthonosan érezni magam, mert ebben a társaságban mindig le kellett adni holnapra egy kéziratot. Igen, ahogy most felidézem, a délutánt és az estét, világosan látom, hogy a családiasság érzése volt a legerősebb, az, hogy semmi sem változott, miközben a világban szinte semmi sem maradt a helyén. Itt semmi sem változott, csak éppen a lényeg, mert közben haldoklott ez az ember, a Költő, számomra a költészet megtestesülése, akit – és erre egyre jobban rádöbbentem, minél jobban berúgtam – tiszta szívemből szerettem, akinek a társaságában soha nem éreztem magam félresikerültnek vagy bunkónak, aki előtt soha nem szégyelltem magam, aki előtt soha nem voltak gátlásaim. Talán a testvérem volt, gondolom most, amikor felidézem az utolsó találkozást, de rögtön elvetem, mert több volt ez, mint valamiféle családi kötelék, mely többnyire undorító és hazug.

Ő meg elnyúlt az ágyon, zavartalanul fecsegett, egyértelműen jó passzban volt, nyíltan beszélt, ahogy szokott, kíméletlenül, öncsalás nélkül. „Nézd, a testem állapotát figyelembe véve nagyjából két, maximum három és fél hónapot gönnolok magamnak, ezt valahogy rendesen szeretném még eltölteni, írtam egy félkötetnyi verset, elvégre egy költőnek kötelessége rögzíteni a haldoklását, ezzel nemcsak önmagának, de kedves közönségének is tartozik, mázlistának nevezhetem magam, mert nem nyúlik túl hosszúra, szegény Heine kimondottan *pechvogel* volt, ő majdnem tíz évig haldoklott a matrac-sírban, ez költőileg szégyentelenül hosszú, *szosusagen* kedvezőtlennek mondható időtartam, mert hogyan lehet egy évtizeden át ízlésesen és lírailag termékenyen búcsút venni az árnyékvilágtól? Még akkor is, ha Párizsban adatott meg haldokolnia. Egyetlen dolog óvta meg a teljes költői kiszáradástól, ez pedig a humor, az irónia, pontosabban az önirónia, az öngúny, de nekünk, zsidóknak ehhez mindig is nagy tehetségünk volt. Engedelmeddel, utolsó verseimben hasonló módszerrel éltem. Hallgasd meg például ezt!”, azzal elővett egy kéziratköteget, és felolvasta egyik versét. Aztán a következőt és

megint a következőt. Néha rosszul lett, hörgött, akkor mohón megivott egy pohár alkoholmentes sört, és folytatta a felolvasást.

Még most is tisztán látom magam előtt. Magdi olykor bejött, ivott egy kis vodkát, hallgatta a verseket, amelyeket nyilván már kívülről tudott, aztán megint kiment. És arra is emlékszem, hogy noha lenyűgözve hallgattam, a csodálatomat egyre inkább legyőzte valamiféle tisztátalan, zavaró érzés, és amikor belegondoltam, mi lehet ez, kétségbeesetten vallottam be magamnak, hogy ez nem más, mint az irigység. Legurítok most, azaz nagyjából nyolc évvel később, egy pohár sört, ahogy akkor egy pohárka vodkát, és be kell vallanom, hogy irigyeltem ezt a férfit, aki alig negyvenkilósan, nyilvánvalóan a halál küszöbén ilyen hetyke hangon, ugyanakkor egy márki eleganciájával mutatott fityiszt ennek az egésznek, amit életnek nevezünk. Nem félt, mint én, nem szorongott, mint én, nem voltak elszámolatlan érzelmei vagy maszatos gondolatai, nem hazudott önmagának és senkinek; azonos volt önmagával, és nem kért és várt senkitől kegyelmet, megbocsátást. Teljes életet élt, és most éppen azon volt, hogy tökéletesen zárja le. Én miért nem vagyok képes erre? Gondoltam akkor, és gondolom most is. Eltorzult az arcom – most is eltorzul, ahogy erre visszagondolok –, szinte meggyűlöltem és legszívesebben megütöttem volna, miközben éreztem, hogy a szokásosnál jobban gyűlölöm most magamat is. Később meg eszembe jutott, hogy neki tényleg elmondhatnék mindent, odakuporodva az ágya mellé, egy-egy sörrel a kezünkben, elmondhatnám az árulásomat, a mocskomat, itt a soha vissza nem térő alkalom, mert ő az egyetlen ember, aki beteljesíthetné a mondatát, és tényleg a sírba vinné a titkomat. Ketten lennének a földön, két kipróbált alkoholista, és kockázat nélkül elnyerném a bocsánatát. De talán az volt a céloom, hogy belerondítsak a szabadságába, és tönkretegyem a végső tökélyig fejlesztett búcsúestjei egyikét. Noha megtisztelve érezhettem volna magam, hogy egyáltalán meghívott rá. Irgy voltam, mondom.

De aztán elfogytak a versek, a hangulatom is velük párolgott el; még sokáig beszélgettünk, elemezte az új novelláimat (már nem érdekelt), egyre többet ittam (nem érdekelt), egyre jobban lesüllyedtem, bőfögtem (nem érdekelt), néha szomorúan fingottam egyet (nem érdekelt); bealkonyult, bejött Magdi, egy borítékban átadta a vonatjegy árát, a „tiszteletdíjamat”, ahogy barátom mondta, aztán odaült a pianínóhoz, megütött pár lépegető akkordot, a Költő pedig felállt, odatámolygott a zongorához, megigazította félrecsúszott nyakkendőjét, pózba vágta magát, és ezt mondta: „na ez az utolsó mutatvány, ezt szoktam előadni, mielőtt elengedem éppen soros vendégemet”, és azzal belevágott a dalba: „*Fremd bin ich eingezogen, fremd zieh ich wieder aus.*”

Utána sokáig hallgattunk. Éreztem, hogy csorognak a könnyeim. Ő kimerülten hevert az ágyon, odaléptem hozzá, megfogtam a kezét, fölemeltem, ráhajoltam, és akaratlanul és számomra is teljesen váratlanul mintha meg akartam volna csókolni. De ellökött: „Menj már, öreg, mire jó ez, te magadat sajnárod... Magdi, dobd ki ezt a részeg disznót, gyorsan hívjál neki egy taxit!”

30

Ma végre leültem megírni a történetemet, ültem, és nem jutott eszembe semmi, fröcsös nap volt, nem vitás; aztán hirtelen leírtam: „rohadjatok meg!”; nem húztam ki, ültem, néztem a mondatot, aztán leírtam egymás alá még negyvenkilencszer.

(A könyv alakban az erdélyi Bookart Kiadónál feltehetően 2014 tavaszán megjelenő regénynek a folyóirat számára lerövidített első része.)